Фејсбук

Препознај ја измамата

Краток и практичен прирачник за лицата од трета доба

Лесен јазик · Конкретни примери · Чести измами

Овој прирачник е подготвена со финансиска поддршка на Европската Унија. Содржината е одговорност исклучиво на авторката и на издавачот и не ја одразува политиката на Европската Унија

За овој прирачник

Во ера кога информациите се шираат со невидена брзина, а границата помеѓу вистинското и лажното станува сè потенка, не постои единствена магична алатка за препознавање на лажни вести, измами и манипулации. Сепак, постојат повеќе знаци кои може да укажуваат дека одредена вест не е веродостојна. Ова е особено важно за луѓето од третата доба, кои сè повеќе се поврзуваат на дигиталниот свет, но често без потребната подготовка и поддршка.

Овој прирачник е изработен во рамките на проектот „Нашите медиуми" на Македонскиот институт за медиуми и партнерските организации, а како резултат на едногодишната регионална академија за идни лидери на промени во областа на медиумската писменост и медиумскиот активизам. Целта е да придонесе кон зајакнување на вештините на таргет групата со практични алатки за медиумска писменост.

Фокус на овој прирачник е зголемување на свеста и соодветно едуцирање со таргет на повозрасните лица без многу искуство со технологија, за истите да можат полесно да пристапуваат до информации, да знаат да извршат проверка и заштита од манипулации.

Во продолжение, следуваат 7 практични совети за заштита од некои од најчестите измами и манипулации преку социјалната мрежа Фејсбук. Прочитајте ги внимателно, обидете се истите да ги разберете, како и комуницирајте со вашите пријатели и роднини за истите. Зголемувањето на свеста и едукацијата е најсилната алатка против ваквите опасности на интернетот.

1. Фејсбук е корисен и забавен, но крие опасности

Фејсбук ни помага да останеме во контакт со семејството и пријателите, како и да споделуваме објави за секојдневни активности и настани. Но некои луѓе го користат за да нè измамат и да ни украдат пари. Овој прирачник ти помага да ги препознаеш.

Три главни опасности:	Запомни:
Измами - лажни понуди и награди Лажни вести - измислени приказни Лажни профили	Измамниците се многу паметни и искусни. Ако се чувствуваш несигурно тоа е нормално. Не е срамота да прашаш дете или внуче за помош!

2. Вистинска или лажна објава?

Погледај ги овие две објави на Фејсбук. Која е измама, а која е вистинска?

✕ ПРИМЕР - ЛАЖНА ОБЈАВА

Страница: Toto Makedonija Ofic. · Пред 1 час · Јавно

ЧЕСТИТКИ! Твојот број ПОБЕДИ 50.000 евра!!! Кликни ВЕДНАШ и внеси ги твоите лични податоци! Важи само 24 ЧАСА!!!

14.832 · 3.201 · ↗ 8.944 споделувања

Зошто е ова измама?

✗ Никогаш не сте учествувале во ваква наградна игра · ✗ Се бараат лични податоци · ✗ Лажен притисок и чувство на ургентност · ✗ Многу извичници!!!

✓ ПРИМЕР — ВИСТИНСКА ОБЈАВА

Страница: Министерство за здравство ✓ · Пред 3 часа · Јавно

Мобилните тимови ќе вршат бесплатни прегледи следната недела. Термини можете да закажете на тел. 072-333-444.

892 · 43 · ↗ 210 споделувања

Зошто е ова веродостојно?

✓ Верификувана страница · ✓ Конкретен телефон · ✓ Мирен тон · ✓ Не бара пари

3. Најчести измами - препознај ги

Ова се најчестите начини на кои измамниците те контактираат на Фејсбук.

🎁 Измама со лажни награди

CESTITKI! Izbran si za dobitnik na iPhone 15! Klikni ovde i vnesi gi tvoite podatoci za da ja dobies nagradata!

Никогаш не учествувал во таква игра. Сакаат да ти украдат лични податоци или да наплатат поштарина за наградата.

✓ Правило: Ако не учествувал - не можеш да победиш. Игнорирај без кликање.

🏦 Лажна банкарска порака (често и по SMS)

Pochituvan klient, vasata smetka e blokirana. Kliknete ovde vednas za da ja verifikuvate.

Банката НИКОГАШ не бара лозинка или ПИН преку Фејсбук. Линкот те одведува до лажна страница која изгледа исто.

✓ Правило: Провери директно во банката на официјалниот број на твојата картичка.

👤 Лажен пријател во неволја

Zdravo, jas sum Marija (tvoja prijatelka). Sum vo bolnica vo stranstvo i mi trebaat 300 evra itno. Ve molam pomognete!

Измамникот го копирал профилот на Марија. Тоа не е таа, тоа е непознато лице кое сака пари.

✓ Правило: Провери директно на телефон кај пријателот ПРЕД да испратиш пари.

Романтична измама

Jas sum doktor vo stranstvo. Te sakam mnogu. Mozes li da mi isprates pari za da dojdam kaj tebe?

Со месеци градат доверба, потоа бараат пари. Никогаш не доаѓаат. Фотографиите се украдени од интернет.

✓ **Правило: Ако непознат на интернет бара пари, тоа е најчесто измама.**

4. Вистински или лажен профил?

Провери го профилот пред да прифатиш барање за пријателство.

⚠ СОМНИТЕЛЕН ПРОФИЛ

Горан Петровски

Создаден пред 3 недели

- 12 пријатели
- 3 фотографии
- 0 сопствени објави
- Швајцарија · ООН

✗ Нов профил ✗ Малку пријатели ✗ Елитна работа

✓ ВЕРОДОСТОЈНО

Ана Стојановска

Член од 2013 · Скопје

- 487 пријатели
- 210 фотографии
- Редовни објави
- Скопје · Пензионерка

✓ Стар профил ✓ Многу пријатели ✓ 34 заеднички

Правило за прифаќање пријатели:

Прифати само ако го познаваш лично, ако има заеднички пријатели и ако профилот е активен. Ако не си сигурен, не прифаќај!

5. Доби сомнителна порака? 5 чекори

1	**Застани и не брзај**	Пораки од типот „Само 24 часа!“ е најчесто лажен притисок. Измамниците те брзаат намерно. Земи здив и не брзај.
2	**Не кликај на линкови**	Ако не си 100% сигурен, не кликај. Подобро пропуштена можност отколку изгубени пари.
3	**Никогаш не давај лични податоци**	Број на картичка, ПИН, лозинка, никогаш преку Фејсбук. Ниту банката не ги бара на овој начин.
4	**Прашај некој близок**	Покажи му на дете или внуче. Не е срамно, тоа е паметно! Две очи гледаат подобро.
5	**Пријави го на Фејсбук**	Три точки (...) на објавата → Пријави → Измама. Заштити се себеси и другите!

6. Листа за проверка пред да кликнеш!

Штиклирај ги сите полиња пред да кликнеш или споделиш нешто на Фејсбук.

- ☐ Знам кој го напишал ова и дали е доверлива страница
- ☐ Насловот е мирен, нема врескање или CAPS LOCK
- ☐ Постои конкретен телефон, адреса или официјален линк

- ☐ Ако се бараат пари, прво ѕвонам на телефон за да проверам
- ☐ Ако се нуди награда, прво проверувам дали сум учествувал
- ☐ Ако е непознат профил, не прифаќам барање за пријателство
- ☐ Ако се двоумам, прашувам дете или внуче пред да правам нешто

7. Златни правила - исечи ги и закачи ги!

Овие правила да ги знаеш напамет. Печати ги и закачи како потсетник.

🏦 Банката никогаш не бара лозинка или ПИН преку Фејсбук или порака

🎁 Ако не си учествувал во наградна игра - не можеш да победиш

💸 Ако некој бара пари преку интернет - прво заѕвони на телефон

🔗 Чуден линк? Не кликај. Подобро е да пропуштиш отколку да изгубиш пари

👤 Нов профил + малку пријатели + барање на пари = Измама

❤️ Непознат на интернет кој те сака и бара пари = Измама

🤝 Прашај дете или внуче ако се двоумиш - тоа е паметно, не слабост!

🚨 Ако те измамиле - пријави на полиција и Фејсбук. Не се срами!

🛡️

Ти си попаметен од измамникот!

Сега ги знаеш сите трикови. Сподели го овој прирачник со пријателите и семејството, заедно сме посилни.